

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Ett medeltida ryskt sigill, funnet på Gotland
Arne, Ture J.

Fornvännen 27, 190-191

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1932_190

Ingår i: samla.raa.se

Beträffande vapnen i fyndet hänvisas till M. Jahns bekanta avhandling: Die Bewaffnung der Germanen in der älteren Eisenzeit (Mannus-Bibliothek 16). Fyndet har i Statens Historiska Museum fått inventarienumret 19759.

T. J. Arne.

ETT MEDELTIDA RYSKT SIGILL, FUNNET PÅ GOTLAND

Våren 1932 inlämnades av doktor Bergström i Visby till Statens Historiska Museum ett tvåsidigt präglat blysigill, en s. k. bulla, som en gång medelst ett snöre varit fäst vid ett dokument. Sigillet hade påträffats vid Sojdungs i Fole sn på Gotland, mitt emellan hamnarna i Slite och Visby. På sigillet ena sida ses en bild av den heliga jungfrun i orantställning, och på hennes kropp ett Kristushuvud i medaljong(?). På ömse sidor om glorian WP ΦV („Guds moder”, bokstäverna avvikande från det normala). Det är en s. k. Platytera-framställning av Guds moder. Den andra sidan visar en rysk inskrift: ФЕКТИСТЬ АРХИ?ЕППЪ Н(О)ВГОРОД(С)РЬИ. De två sista bokstäverna äro otydliga, ett o och ett e äro utplånade i sista ordet. Kompletterad lyder inskriften: Feoktist, archiepiskop Novgorodskij, d. v. s. Feoktist Novgorods ärkebiskop.

Just vid den tid, då svenska marsken Torgils Knutsson seglade över Östersjön och under strider mot novgorodborna anlade fästningen Landskrona vid Nevas mynning, omtalas ärkebiskopen Feoktist i Novgorods annaler.¹ År 1299 dog ärkebiskop Kliment, och furst Boris Andrejevitz jämte borgarna i Novgorod valde till hans efterträdare den fromme igumen Feoktist, föreståndaren för den heliga bebådelsens kloster. Den 29 juni 1300 invigdes han i sitt ämbete av metropoliten Maxim från Kiev och installerades därpå i Sophiakyrkan. Efter åtta år blev ärkebiskopen Feoktist sjuk och drog sig tillbaka till det kloster han kommit ifrån. Här dog han också efter två år den 23 december 1310 och begrovs i klostret. Hans kvarlevor överfördes år 1786 till Jurjevsklostret i samma stad, där de funnos åtminstone fram till 1918.

Sigillet är av den byzantinska typ, som mycket brukades på 900- och 1000-talen och som ej sällan hittats i Sydryssland (t. ex. i Korsun på Krim²).

Enligt meddelande från professor R. Vasmer i Leningrad torde dylika sigill vara ganska sällsynta i Nordryssland. "Die Eremitage besitzt nur eine sehr kleine Sammlung von Bleisiegeln, und auch im Russischen Museum, an das ich mich gewandt habe, konnte man mir keine Auskunft darüber geben."

¹ The chronicle of Novgorod 1016—1471, utg. av R. Michell and N. Forbes (Camden third series, vol. XXV, 1914).

² Schlumberger, L'épopée byzantine à la fin du X:e siècle, passim.

Fig. 98.

Rysk blybulla, funnen vid Sojdungs, Fole sn, Gotland. $\frac{2}{3}$.

Ett rätt liknande blysigill har publicerats av Orešnikoff i Band III av *Trudy moskow. numismat. Obsč.*, sid. 127. Det framställer en Maria med utbredda armar och Kristusbarn inom en cirkel på bröstet. Sigillinskriften anger, att sigillet tillhört Troitzkij-klostret, troligen Troitskaja Lavra utanför Moskva. Typen har tydligen länge bibehållit sig inom kyrkliga kretsar.

Till vem har den ryska ärkebiskopens brev varit riktat? Det sannolika är väl, att han skrivit till de ryssar, som uppehöll sig i Visby eller annorstädes på Gotland, och som där innehade egna kyrkor, alldeles som de varjagiska och speciellt gutniska köpmännen ägde sin kyrka i Novgorod. Men det vore ju också tänkbart, ehuru mindre sannolikt, att vladykan (ärkebiskopen) i Novgorod intresserat sig för sin tids upprörda nordiska politik, och att hans brev alltså varit riktat till myndigheter i Visby — gutniska eller tyska. Återstår den möjligheten, att sigillet enbart förts över till Gotland av någon köpman, som betraktat bullan som en kuriositet.

T. J. Arne.

KLEINERE MITTEILUNGEN

Einige neue Einzelgräberfunde im Staatlichen Historischen Museum werden von Axel Bagge behandelt. Aus ungefähr 100 Fragmenten, die im Jahre 1926 vom Dorfe Skettilljunga im Kspl. V. Vrams in Schonen, eingegangen sind, ist das schöne Gefäss Fig. 88 zusammengesetzt worden. Dabei zeigte sich, dass sich ferner ein genau übereinstimmendes sowie ein sehr nah verwandtes Gefäss (Fig. 89) unter den Scherben befanden. Übrige zu diesem Funde gehörigen Denkmäler finden sich abgebildet im Kungl. Vitt. Hist. och Ant. Ak:s Årsbok 1927, Fig. 10. Das Gefäss Fig. 91 stammt von Helmershus im Kspl. Värnamo, Småland, und gehört wahrscheinlich zusammen mit dem Meissel aus Feuerstein Fig. 90; der Fund ist im Jahre 1930 durch Tausch erworben worden von dem Heimatverein in Värnamo. Fig. 92 zeigt das erste in Uppland gefundene, von einem Einzelgrab stammende Gefäss, von Kallås in Kspl. Jumkil. — M. Stenberger berichtet über einen im Museum in Borgholm auf Öland aufbewahrten Bronzehalsring mit Reiterfiguren (Fig. 93—94), der im Kspl. Gärdslösa auf Öland gefunden wurde. Der Ring ist der erste dieses Typus, den man ausserhalb Gotlands angetroffen hat und dürfte der Zeit um 500 v. Chr. angehören. Die Reiterfiguren (Fig. 95) werden von dem Verf. mit Figuren zusammengestellt, die auf gewissen Tongefässen vorkommen, die der ostdeutschen Gesichtsurnenzeit angehören. — Ein bemerkenswerter La Tène-Fund, der im vorigen Jahre von Lagerlunda im Kspl. Kärna, Östergötland, eingeliefert wurde, wird von T. J. Arne vorgelegt. Dieser besteht aus einer eisernen Situla (Fig. 96), einem zusammengebogenen Schwert (Fig. 97 a) mit Fragmenten der Scheide (d—h), einer Speerspitze (b), und einem Messer (c). Bereits 1843 kamen auf demselben Platz Reste einer ähnlichen Situla zum Vorschein, deren nächste Vorbilder solche Bronzesitulen zu sein scheinen, die z. B. von Thielle Inf. in der Schweiz bekannt sind. Andere Situlen aus Eisen ausser den beiden östgötischen sind jedoch dem Verf. unbekannt. — Ein mittelalterliches russisches Siegel wurde 1932 vom St. Hist. Mus. erworben von Gotland, wo es bei Sojdungs im Kspl. Fole gefunden wurde (Fig. 98). Es ist eine Bleibulle mit der Darstellung der Jungfrau Maria sowie mit einer russischen Inschrift, die nach T. J. Arne zu deuten ist als: "Feoktist, Erzbischof von Nowgorod". Feoktist verwaltete sein Amt zwischen den Jahren 1300 und 1308, in einer Zeit, da die schwedische Politik lebhaft nach Russland gerichtet war, wo unter anderm die schwedische Festung Landskrona an der Mündung der Neva unter Kämpfen gegen die Einwohner Nowgorods angelegt wurde.